

MUZEJSKI ČASOPIS

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE IN MUZEJ JESENICE

LETO VII, Številka 5, 15. september 1997

SPOŠTOVANI BRALCI MUZEJSKEGA ČASOPISA IN ČLANI MUZEJSKEGA DRUŠTVA JESENICE!

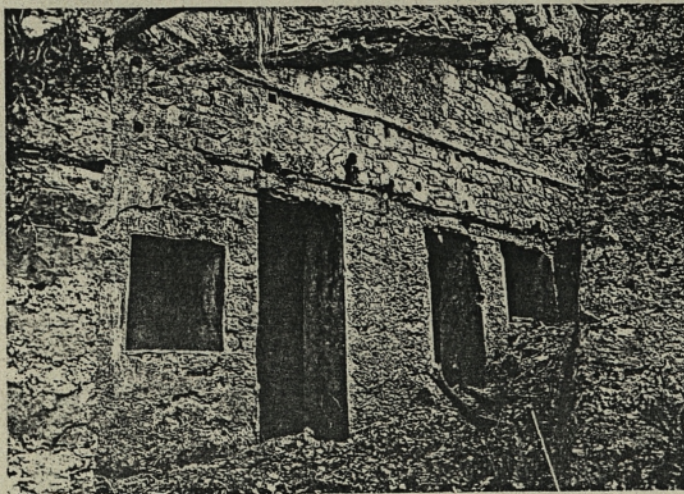
V zadnji številki Muzejskega časopisa je na naslovni strani izšel članek z naslovom "Muzejsko društvo pred novimi nalogami". V članku je zapisanih nekaj enostranskih trditev, zaradi česar se nam zdi nujno potrebno osvetliti drugo - muzejsko plat dogajanja.

V drugem odstavku je navedeno, da Muzejsko društvo nima svojih prostorov. Kljub temu lahko v isti in vseh ostalih številkah Muzejskega časopisa preberemo naslov: Muzejsko društvo Jesenice, Prešernova 45, 4270

Jesenice; torej v Rudovcih graščini, kjer je tudi uprava Muzeja Jesenice in pisarna urednika časopisa. V Kosovi graščini na Jesenicah je Muzejskemu društvu Jesenice že nekaj let na voljo pisarna, ki je društvo ne uporablja. V nobenem primeru torej Muzejsko društvo ni brez svojih prostorov, ampak ima na voljo kar dve pisarni: na Titovi 64, kjer je do 10. avgusta

sprejemalo tudi prijave za izlet, na telefonsko številko Muzeja Jesenice, kot ste lahko prebrali v časopisu.

Mrzli Vrh. Kasarna

Res pa je, da društvo nima osnovnih sredstev za delo in da je od ustanovitve do letos za svoje delo brezplačno uporabljalo osnovna sredstva Muzeja Jesenice. Kot ugotavlja uredništvo samo, je bila dejavnost društva v zadnjem letu intenzivnejša in obsežnejša kot prej. Glede na načrte je realno pričakovati, da bo tudi v prihodnje. Muzej Jesenice, ki že sedaj krije kar dobrih 40% materialnih stroškov iz lastnih prihodkov si ne more privoščiti, da bi bil lahko še naprej donator Muzejskemu društvu Jesenice. Zato smo že v letu 1996 predlagali, da se v zameno za kritje navedenih materialnih stroškov (uporaba računalnika, fotokopirnega stroja, telefona in faksa) Muzej Jesenice obravnava kot sponzor, plačilo stroškov pa kot sponzorski delež. Predlagali smo, da se ime Muzeja Jesenice tako pojavlja na izdajah Muzejskega društva Jesenice kot sponzor oziroma soizdajatelj, pač glede na delež soudeležbe. Muzej Jesenice bi bil na podlagi dogovora upravičen do kompenzacije v propagandnem materialu. Do medsebojnega dogovora ni prišlo in na Koledarju 1997 je bilo ime Muzej Jesenice omenjeno le v drobnem tisku. To je bil razlog, da smo se v Muzeju Jesenice odločili, da pošljemo Muzejskemu društvu Jesenice osnutek pogodbe, na osnovi katere bo Muzejsko društvo Je-

senice poravnavalo izključno nastale materialne stroške. O prostorih v pogodbi ni govora. Pogodba je bila podpisana 01.01.1997 s strani Muzejskega društva Jesenice in v.d. ravnateljice Muzeja Jesenice Zdenke Torkar Tahir. Na osnovi te pogodbe je bil Muzejskemu društvu Jesenice dne 23. 05. 1997 izstavljen račun v višini 166.750,00 sit za pretekle štiri mesece. Račun se nanaša na stroške, ki so nastali

zaradi delovanja uprave Muzejskega društva Jesenice na Prešernovi 45. Stroški torej niso nepričakovani, saj so bili obračunani na podlagi dejanske uporabe in stroškov ter na osnovi predhodno podpisane pogodbe.

Osnovni namen tega prispevka je osvetlitev problema še z druge plati v želji, da uredimo medsebojne odnose. Predlagamo, da se jeseni ponovno sestanemo in poiščemo skupno rešitev iz nastale situacije, ki po našem mnenju ni tako kritična, kot je to prikazano v članku. V Muzeju Jesenice smo vedno bili in smo še pripravljeni za sodelovanje in vsak dogovor, ki bo temeljil na načelih fair-playa. Ne želimo pa s tem odpirati javne polemike saj menimo, da se moramo jeseniški muzealci s skupnimi močmi truditi za ohranitev kulturne dediščine in popularizacijo muzejske stroke na strokovnem nivoju.

Uprava Muzeja Jesenice

Kazalo

Stran

- Uprava Muzeja Jesenice: SPOŠTOVANI BRALCI MC IN MDJ	1
- Irena Lačen Benedičič OH, NE ŽE SPET, ŠOLA!	2
- PROGRAM MDJ IN MUZEJA JESENICE za september in oktober 97	3
- OD FUŽIN DO ŽELEZARNE (15. nadaljevanje)	4

Oh, ne že spet, šola!

Začetek pouka in učitelji pred 60. leti

S 1. septembrom se začne novo šolsko leto. Učenci še kar nekaj dni obujajo spomine na počitnice, obnavljajo stara in spletajo nova poznanstva, skratka še nekaj časa bodo njihove glavice povsem neobremenjene z učno snovjo. Obudili bi vam radi spomin na začetek šolskega leta pred 60. leti v državni meščanski šoli dr. Franceta Prešerna na Jesenicah (šole z njegovim imenom danes na Jesenicah ni).

Z vpisom v šolsko leto 1937/38 so začeli od 1. do 3. septembra. Sledila so otvoritvena konferenca učiteljskega zbora, malo manj prijetni popravni izpiti 4. in 5. septembra, po vzdušju prijetnejše praznovanje (slovesna maša v župni cerkvi) rojstnega dne Nj. Vel. kralja Petra II., 6. septembra. Začetek šolskega leta so obeležili z mašo in molitvijo v savski cerkvi, po kateri je bil na šolskem dvorišču knjižni sejem. In tako so 10. september zapisali kot prvi dan rednega pouka. Današnji učitelji pa so že pred 1. septembrom opravili in postonili marsikaj kar si učenci navadno niti ne predstavljajo. In da ne bi katerikoli učitelj začel tega šolskega leta slabe volje zaradi prenatrpanih učnih programov, slabih delovnih pogojev, nizke plače in še česa slabega, povzemamo poglavje Zakona o narodnih šolah z dne, 5. decembra 1929, ki vsebuje 12 poglavij. Šesto je namenjeno učiteljem in se deli na podpoglavja:

1. Vrste učiteljev

Glede na službo so učitelji začasni ali stalni. Začasni učitelj je lahko tisti, ki je končal državno učiteljsko. Za stalnega pa se potrdi začasni učitelj, ki je opravil praktični učiteljski izpit. Izpit lahko dela po dveh letih, enako velja za zabavilje (vzgojiteljice). V osnovni šoli smejo poučevati učitelji in učiteljice ne glede na spol učencev.

Vaški učitelj v 19. stoletju (razglednica Slovenskega šolskega muzeja)

2. Dolžnosti učiteljev

Učitelj vstopa v državno službo s prisego. Uvaja ga upravitelj ali pa predsednik krajevnega šolskega odbora. Navedene so dolžnosti učiteljev (vzgoja, 28 ur pouka na teden, voditi otroke k službi božji, poročati o izostankih učencev, nadomeščati obolele in odsotne učitelje, materialno odgovorjati za šolski inventar, sodelovati pri roditeljskih zborih). Ko učitelj prevzame razred ali šolo prevzame tudi šolske stvari: učila, arhiv, knjižnico razredni imenik - dnevnik in ostalo. Paragraf 81. določa, da se morajo učitelji vesti v službi in izven nje tako kot se spodobi olikanim ljudem. Učitelj mora dajati zgled državl-

janske, verske, politične in kulturne strpnosti. Ne sme biti član organizacij in se ne sme baviti s posli, ki se ne skladajo z učiteljskim poklicem. Paragraf 82. pa nalaga učiteljem obvezno narodno izobraževanje izven šole. Podpirati morajo vsako delovanje izven šole, ki pomenijo izobraževanje širših narodnih krogov.

3. Pravice učiteljev

Vsi učitelji so državni uslužbenci in imajo pravico do stanovanja, odnosno do stanarine in na kmetih do kuriva. Učiteljica, omožena z neučiteljem ne more dobiti stanovanja v naravi. Uradnik star nad 30 let ne more postati učitelj, če ni bil prej učitelj. Enako učitelj, ki je prekinil službovanje za več kot 10 let in tisti, ki je bil odstranjen iz učiteljske službe. Po dovršenem 35. letu efektivne službe se učitelji na prošnjo upokoje. Učiteljice matere, ki imajo več kot tri otroke se upokoje po 20 letih delovne dobe.

4. Disciplinski predpisi

Kazni za učitelje in šolske nadzorniki, ki jih določa odredba tega zakona so:

- opomin (kaznuje upravitelj)
- ukor (kaznuje sreski nadzornik)
- izguba plače od 3 dni do 3 mesecev (do 15 dni ban)
- odpustitev iz službe brez izgube pridobljenih pravic
- odpustitev iz službe z izgubo pridobljenih pravic
- upokojitev brez ali z zmanjšano pokojnino

Vse ostale kazni izreka samo minister.

Kazniva dejanja (prekrške) učiteljev preiskujejo upravitelji ali šolski nadzorniki. Učitelj, ki je obsojen na zapomo kazen daljšo od 6 mesecev, izgubi plačo dokler je v zaporu. Tistega, ki pa ga državno sodišče obsodi zaradi nečastnih dejanj pa odpustijo iz službe in se ne more več vrniti v državno službo. Odpustijo pa tudi tistega učitelja, ki v dveh zaporednih letih dobi negativno oceno.

5. Postavitve, premestitve in upokojitve

Novinci bi naj začeli s svojim službovanjem na šolah z najmanj dvema učiteljema. Pravico do boljših krajev službovanja, daje novincem samo spričevalo o boljšem uspehu pri učiteljskem diplomskem izpitu. Število

praznih učiteljskih mest pa določi minister za prosveto.

Banske uprave podajo vsako leto ministru za prosveto razpored učiteljev za naslednje šolsko leto. Delovna doba učitelja vpliva na kraj službovanja (trg, mesto ali fakulteta). Prošnje za premestitve se vlagajo pri oblastvih občne uprave. Na prošnjo pa ne premestijo učitelja, ki ni bil v zadnjih treh letih vsaj dober, ki je bil v zadnjih letih zadosten ali nezadosten in tistega, ki ni v kraju službovanja prebil dveh let, izvzet je zakon med učitelji.

Dopolnitev tega zakona iz leta 1937 pa se glasi: "učiteljicam narodnih in gospodinjiskih šol in otroškimi vrtnaricam preneha služba, če stopijo v zakon z osebo, ki ni učitelj narodnih šol. Če so izpolnile takšne učiteljice in otroške vrtnarice pogoje za pridobitev osebne pokojnine, dobe namesto pokojnine enkrat za vselej odpravnino v znesku enoletne plače in položajne doklade," če pa ne in imajo več kot 5 let delovne dobe (dejanske učiteljske) pa dobijo odpravnino v znesku šestmesečne plače in položajne doklade.

6. Ocenjevanje učiteljev

Učitelje ocenjujejo v šoli in zunaj nje sreski in banski šolski nadzorniki. Mnenje sreskega nadzornika se predloži banski upravi, kjer se vpišejo ocene učiteljev v uslužbenske liste. Če istega učitelja ocenjujeta sreski in banski nadzornik, je odločilna ocena banskega šolskega nadzornika.

Splošno mnenje "vse kar je staro je slabo" bi verjetno ovrgel prenekateri današnji učitelj, ki bi med zapisanimi pravicami svojih predhodnih kolegov našel tudi kaj boljšega kot mu predpisuje današnja zakonodaja.

Irena Lačen Benedičič

**PROGRAM
MUZEJSKEGA DRUŠTVA**
september in oktober 1997

Sobota, 20. september 1997
MUZEJSKA EKSKURZIJA

**PO SLEDEH SOŠKE
FRONTE**

Za vse, ki se bodo odločili za ekskurzijo naslednja navodila: vodili nas bodo Albin, Jernej in Anže Mrak.

- Pot je naslednja: Jesenice (pred Murko)-Vršič- vas Krm-Mrzli vrh (1359 m)-Vrsno-Bovec-Jesenice.

- Odhod je ob 6, 15 z Jesenic (pred Murko) z osebnimi vozili. Vsi ki nimate lastnega prevoza, pokličite kolega ali nekoga, ki bo odšel s svojim avtomobilom in se mu pridružite.

- Iz vasi Krm do Mrzlega vrha, kjer so ostanki 1. svetovne vojne, bomo odšli peš (3 ure v obe smeri). Zato potrebujemo planinsko obutev, vetrovko, svetilko in malico za ves dan.

- na povratku si bomo ogledali Gregorčičevo rojstno hišo v Vrsnem in zasebno zbirko 1. sv. vojne lva lvačiča v Bovcu.

- Vmili se bomo pozno popoldne oz. zvečer. Tokrat ne bomo sprejemali nobenih prijav. Pot ni težka, hodili bomo skupaj in poskrbeli bomo, da se bomo vsi srečno vmili. V primeru slabega vremena bo ekskurzija odpadla oz. jo bomo ponovili naslednje leto 1988 spomladi.

VABLJENI!

OBČNI ZBOR MUZEJSKEGA DRUŠTVA
(Sejna dvorana Občine Jesenice)

Petek, 10. oktober 1997, ob 16. uri

OBČNI ZBOR MDJ

in ob 18. uri predstavitev knjige
OD FUŽIN DO ŽELEZARNE

Člani Muzejskega društva Jesenice bomo imeli izredni občni zbor, na katerem bomo sprejeli nova društvena pravila, ki smo jih morali uskladiti z novim Zakonom o društvih in z novimi zahtevami o registraciji. Izvolili bomo tudi nov upravni odbor in druge organe društva. Na občni zbor ste vabljeni vsi člani društva, saj mora biti na občnem zboru prisotnih vsaj polovica članov.

Občnemu zboru bo ob 18. uri sledila predstavitev (na diapozitivih) najnovejše knjige Aleksandra Rjazanceva in Jaka Torkarja **OD FUŽIN DO ŽELEZARNE**. Knjigo bodo predstavili avtor ilustracij akademski slikar **JAKA TORKAR** in uredniški odbor društva.

Na predstavitvi bo moč kupiti knjigo po znižani ceni 2.300 tolarjev. Cena v prosti prodaji je 3.600 tolarjev.

VLJUDNO VABLJENI!

**PROGRAM
MUZEJA JESENICE**
september in oktober 1997

KOSOVA GRAŠČINA

10. do 27. septembra 1997:

RAZSTAVA BARVNIH SITOTISKOV

AKADEMSKEGA SLIKARJA

PROF. ANDREJA JEMCA

Razstavo je posredoval Mednarodni grafični likovni center iz Ljubljane, z najnovejšimi deli pa jo je dopolnil slikar sam.

Sobota 4. oktober 1997: ob 11. uri
OTVORITEV MEDNARODNE RAZSTAVE

FIAP FOTO FORUM MLADI

Na razstavi bo okrog sto fotografij mladih fotografov iz več evropskih držav. Na otvoritvi bodo podelili tudi priznanja za najboljše fotografije.

LIZNJEKOVA DOMAČIJA

Do konca septembra 1997. RAZSTAVA

LONČARSTVO IZ ŠENTJERNEJA

Razstavo Dolenjskega muzeja iz Novega Mesta je pripravila kustosinja Ivica Križ.

VABLJENI !

OBVESTILO PREDNAROČNIKOM KNJIGE

OD FUŽIN DO ŽELEZARNE!

Obveščamo vse prednaročnike knjige **OD FUŽIN DO ŽELEZARNE** z Jesenic, da je knjiga že izšla in jo lahko dvignete v Muzeju Jesenice, Prešernova 45 (od 9. do 13. dopoldne) ali v Kosovi graščini,

Titova 64 (od 10. do 12. ali od 16. do 18. ure)

Prednaročniki iz Mojstrane in Žirovnice lahko knjigo dvignejo na Krajevni skupnosti v Mojstrani in v Žirovnici, vsem ostalim pa bomo knjigo poslali še v mesecu septembru.

Uredniški odbor

Izdala: MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE in MUZEJ JESENICE

Urednik: TONE KONOBELJ

Naslov: Prešernova 45, 4270 JESENICE

Žiro račun: GB JESENICE 51530-678-50064

Naklada: 300 izvodov

Cena: 50 tolarjev (za člane MDJ brezplačno)

OD FUŽIN DO ŽELEZARNE

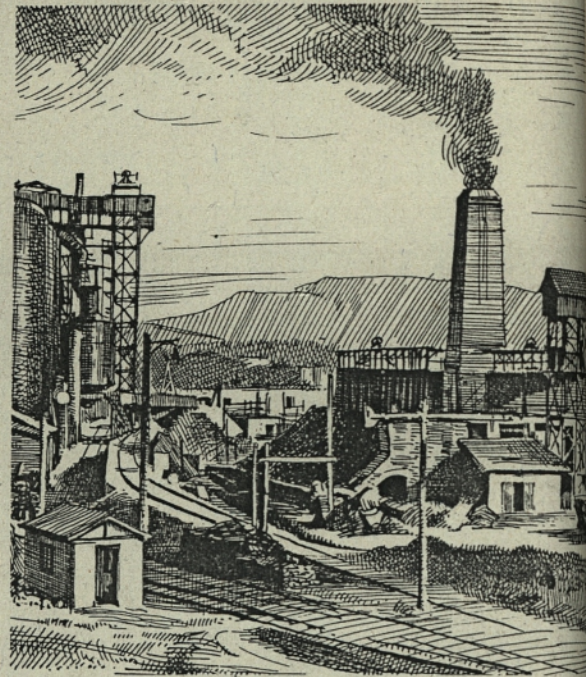
Piše Aleksander Rjazancev

Riše Jaka Torkar

65

Kranjska industrijska družba se je pri izvozu svojih renomiranih izdelkov posluževala posredniških trgovskih družb v glavnih evropskih mestih in pristaniščih. Največji odjemalci so bili v Srbiji, Bolgariji, Turčiji, Italiji, Severni Ameriki, Južni Ameriki, Afriki in Aziji. Železarski tovor so razpečevali pod posebnimi kvalitetskimi oznakami. V ta namen so imeli 38 barvnih etiket in nalepk v angleškem, arabskem, indijskem, kitajskem in japonskem jeziku. Največ povpraševanja je bilo po fino vlečeni žici, pletenih jeklenih vrveh, žičnikih, vzmeteh, bodeči žici in škedenjskem feromanganu.

66

Zaradi dobrih perspektiv pri prodaji feromangana v Italijo, Anglijo in Ameriko so v letu 1907 dogradili še en plavž. Leta 1908 so bila izvedena velika tehnična dela, med drugim tudi pri napravah za žlindrino opeko, sejalnih napravah za koks in rudo ter čistilnih napravah za plavžni plin. Konec novembra 1911 so dogradili moderno koksarno. V koksarni so dnevno izdelali 700 ton koksa v 148 pečeh. Tako je postal Škedenj glede koksa neodvisen. Opustili so uvoz nemškega in angleškega koksa. Celotno postrojenje in novogradnje so bile poverjene ravnatelju Mayerju in pomočniku Neuholdnu.

67

Za gradnjo vojnega ladjevja avstro-ogrške mornarice v Trstu in Pulju so premestili valjarniške naprave za grobo pločevino z Javornika v Škedenj. Skupno z napravami so bili preseljeni tudi valjanci in martinariji. Dne 5. novembra 1912. leta ob 7. uri zvečer so v Škedenju slavili prvi prebod pri 35-tonski SM peči. Prva mojstra v martinarni sta bila Kristjan Westian in Adolf Schinall, topileca pa Anton Rozman in Martin Potočnik. Dne 17. decembra 1913 pa je bil dograjen še tretji najsodobnejši plavž v Evropi. S tem je Kranjska industrijska družba dosegla svoj investicijski in tehnični program.

68

Proizvodnja, prodaja in gradnje pri železarnah so potekale nemoteno vse do začetka prve svetovne vojne. Kmalu po umoru avstro-ogrškega prestolonaslednika v Sarajevu, 26. julija, je nastal med železarji preplah, katerega so povzročili veliki črnorumeni lepaki, ki so naznanjali mobilizacijo. Od ust do ust je slo: "Vojna, vojna, kaj bo?" Ljudje so slutili bližajočo se lakoto, pomanjkanje, trpljenje in smrt. Mobilizacija je zajela večino tovarniškega delavstva. Celo nevojaki so morali v delovne brigade. V tovarni na Jesenicah in Javorniku je delo potekalo le v močno skrčenem obsegu.

(se nadaljuje)